

25.9.2015

Sähköposti: maaret.suomi@mintc.fi

KOTIMAISIA MEDIAMARKKINOITA ARVIOIVA TYÖRYHMÄ

Lausuntopyyntö 28.8.2015

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto. Työryhmän esittämään kysymykseen, "mitä toimenpiteitä tulisi tehdä, jotta media-alan toimijat voisivat kukoistaa ja maassamme olisi dynaaminen mediamarkkina, joka voisi toimia ponnahduslautana kansainväliseen liiketoimintaan", Teosto esittää erityisesti musiikin näkökulmaa painottaen näkemyksensä seuraavaa.

Teoston viestit pähkinänkuoressa:

- Suomeen on luotava todellinen luovien alojen klusteri
- Luovien alojen yritystoiminnan kannusteita on lisättävä kasvun ja työpaikkojen luomiseksi
- Luovien alojen kilpailukykyä edistävään tutkimus- ja kehitystoimintaan on panostettava enemmän
- Yleisradio on luettava osaksi kansallisen kulttuurituotannon ekosysteemiä
- Tekijänoikeuksia on arvostettava luovien alojen elinkeinotoiminnan tuotannontekijänä

1. Suomeen on luotava todellinen luovien alojen klusteri

Suomeen ei ole toistaiseksi kyetty rakentamaan luovaa alaa ja kulttuuriyrittäjyyttä tukevaa kokonaisvaltaista infrastruktuuria. Kysymystä vuonna 2010 selvittäneen työryhmän visio oli, että "vuonna 2015 Suomi on maailman edistyneimmän muuttanut kansantalouttaan hyödyntämään luovan talouden mahdollisuuksia".¹ Valitettavasti tämä tavoite ei nyt näytä olevan kovinkaan lähellä. Ruotsin musiikkimarkkinoiden tarkastelu ja vertailu Suomeen osoittaa, että sikäläinen luovan alan koulutus-, elinkeino- ja veropolitiikka on ollut erittäin tuloksellista:

- Ruotsin musiikkialan kokonaisarvo v. 2013 oli **848 M€** (SEK 7,6 mrd), josta musiikkiviennin osuus oli **134 M€**; Suomen vertailukelpoinen kokonaisarvo oli **391 M€** ja musiikkiviennin määrä **40,4 M€**
- Ruotsiin ulkomailta kotiutetut tekijänoikeuskorvaukset v. 2013 olivat **71,8 M€** (SEK 643 M); Suomeen kotiutettujen korvausten määrä oli **4,6 M€**
- ulkomaan tekijänoikeustulojen osuus kaikista tekijänoikeustuloista v. 2013 oli Ruotsissa **31 %**; Suomessa ulkomaantulojen osuus oli **5,6 %**

¹ Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmän loppuraportti 23.3.2011

25.9.2015

Kun lisäksi tarkastellaan ulkomaan tekijänoikeustulojen kehitystä vuosina 2010-2013, nähdään että ne Ruotsissa *kasvoivat* 41 % (51 M€ > 71,8 M€), kun Suomessa tuotot samalla jaksolla *laskivat* 22 % (5,9 M€ > 4,6 M€).² Myös Tanskan musiikkimarkkinat ovat eri kokoluokkaa kuin Suomessa: sikäläisten musiikkimarkkinoiden arvo vuonna 2014 oli runsaat **900 M€** (DKK 6,8 mrd), josta musiikkiviennin osuus oli **8,3 %** eli 76 M€.³

Ruotsin ja Tanskan musiikkimarkkinoiden menestys on systemaattisen ja pitkäjänteisen työn tulos. Esimerkiksi Ruotsissa aloitettiin jo 1990-luvulla musiikintekijäksi valmentava Musikmakarna-koulutusohjelma, jossa opiskelijat saavat varsinaisen säveltämis- ja sanoittamisopetuksen ohella koulutusta mm. markkinointiin, juridiikkaan ja liiketoimintaosaamiseen. Teosto on opetus- ja kulttuuriministeriön avustamana toteuttanut *BiisiPumppu-kouluprojektin*, jonka tavoitteena on saada musiikin luova tekeminen osaksi suomalaisten koulujen opetustoimintaa. Tavoitteena on mahdollistaa musiikin harrastajamäärien kasvu, laadukkaan ammattiin johtavan koulutuskentän toiminta ja musiikintekijöiden eteneminen kotimaiseen ja kansainväliseen menestykseen.⁴ Teosto on esittänyt ohjelman laajentamista valtakunnalliseksi osana itsenäisyyden juhlavuoden Suomi 100 -hanketta.

Kansallisen kulttuuritarjontamme monimuotoisuuden ja elinvoimaisuuden ylläpitäminen edellyttää vahvaa kulttuurituotannon klusteria. Suomalaisten tuotteiden ja palveluiden tulee olla ylivoimaisia kotimarkkinoillaan ja kilpailukykyisiä eurooppalaisilla sisämarkkinoilla. Suomessa tarvitaan sekä lisää edellä mainitun kaltaisia eri alojen *kehitys- ja tuotantoprojekteja* että niitä yhteen sitovaa strategista *luovan talouden visiota*. Esimerkiksi Tanskassa tv- ja elokuvatuotannon viime vuosien menestys on vetänyt mukanaan myös musiikkialaa. Eurooppalaisten markkinoiden potentiaali on mittava, sillä luovien ja kulttuurialojen (Creative and cultural industries, CCIs) liikevaihto vuonna 2012 oli lähes 540 miljardia euroa, mikä vastaa 4,2 % Euroopan BKT:sta. Nämä alat työllistävät yli 7 miljoonaa ihmistä.⁵

2. Luovien alojen yritystoiminnan kannusteita on lisättävä kasvun ja työpaikkojen luomiseksi

Kotimaisten luovien ja kulttuurialojen toiminnan ja kasvun edellytyksiä tulee parantaa mm. helpottamalla *rahoitusta* ja järkeistämällä *verotusta*.

Koska tekijänoikeuksia ja niiden kehittämiseen tehtyä työtä ei mm. kirjanpidollisista arvostamiskäytännöistä johtuen voida viedä yrityksen taseeseen, luovien alojen yritysten taseet ovat usein hyvin kevyet. Mikäli yrityksellä ei ole kiinteää omaisuutta eikä vaihto-omaisuutta, sen on vaikea löytää vierasta pääomaa eli rahoitusta. Tekijänoikeuksia ei myöskään pääsääntöisesti hyväksytä vakuuksiksi rahoitusneuvotteluissa, mikä on selkeä este alan yritysten kasvulle.⁶ Luovien alojen kannalta lu-

² Musikbranschen i siffror 2013. Musik Sverige 2014; Musiikkialan talous Suomessa 2013. Music Finland 2014; Suomalaisen musiikkiviennin arvo ja rakenne 2013-14. Music Finland 2015.

³ Dansk Musikomsætning 2014, Rambøll. http://www.koda.dk/fileadmin/user_upload/docs/Dansk_Musikomsaetning_2014_-_Final_version.pdf

⁴ <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2014/2002/koulut.html?lang=fi>

⁵ Creating growth; Measuring cultural and creative markets in the EU (EY, December 2014)

⁶ Tekijänoikeuksien arvonnäyttö. TEM raportteja 26/2011; Luova raha. Näkökulmia luovien alojen rahoitukseen. Hermia Oy 2011

25.9.2015

paava uusi rahoitusinstrumentti on *IPR.VC Fund I -rahasto*, joka tekee sijoituksia pääosin suomalaisiin alkavan vaiheen digitaalisten sisältöjen yrityksiin, jotka tähtäävät kansainväliseen menestykseen. Tekes Pääomasijoitus Oy on hiljattain tehnyt rahastoon merkittävän sijoituksen.⁷ Tällaisia panostuksia sekä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä tarvitaan lisää.

Verotukseen liittyvä kasvava kilpailukykyongelma on lainsäädäntö, joka estää Teostoa tilittämästä oikeudenhaltija-asiakkaanaan olevan säveltäjän tai sanoittajan henkilökohtaisia tekijänoikeuskorvauksia hänen yhtiölleen sen tulona. Tämän seurauksena menestyvät tekijät ovat alkaneet erota Teostosta ja hakeutua ruotsalaisen STIMin asiakkaaksi, koska Ruotsissa korvausten tulouttaminen yhtiölle on mahdollista samanaikaisesti kun tekijä itse pysyy STIMin asiakkaana. Ruotsin tekijänoikeustulosa koskeva verotusmalli poikkeaa merkittävästi Suomen nykyisestä mallista. Ruotsin malli ottaa laajemmin huomioon sen, että myös luovan alan toiminta voi olla elinkeinotoimintaa. Malli kannustaa luovan alan toimijoita yrittäjyyteen, mutta samalla turvaa myös valtion fiskaalisten tavoitteiden toteutumisen. Asiaa selvittäneessä työ- ja elinkeinoministeriön raportissa suositellaankin, että luovan alan toimijoiden verotusta olisi tarkoituksenmukaista kehittää enemmän yritystoimintaluonteen huomioon ottavaan suuntaan.⁸ Juha Sipilän hallituksen ohjelmaan sisältyy toimenpidekirjaus, jonka mukaan tekijänoikeustulojen ohjaamisen tekeminen yritykseen verotuksellisesti kannustavammaksi selvitetään.⁹

3. Luovien alojen kilpailukykyä edistävään tutkimus- ja kehitystoimintaan on panostettava enemmän

Digitaaliset musiikkimarkkinamme laahaavat muita Pohjoismaita jäljessä: suomalaisista kuluttajista vain 13 % on ostanut musiikkia internetistä viimeksi kuluneen vuoden aikana, kun vastaava luku Norjassa on 36 %, Ruotsissa 24 % ja Tanskassa 23 %.¹⁰ Suomesta puuttuu edelleen ruotsalaisen Spotifyn kaltainen musiikkialan digitaalisen sisältöliiketoiminnan innovatiivinen osaja, jolla olisi edellytykset kasvaa kansallisten markkinoidemme ulkopuolelle yleiseurooppalaiseksi toimijaksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tuoreessa raportissa (14.9.2015) todetaan, että suomalaisten sisältömarkkinoiden ominaispiirre on ollut kotimaisen sisällön vahva asema, jota on suojellut monilla osa-alueilla suomen kieli, sekä vakiintuneet mediabrändit. Teknologian kehityksen ja kilpailun kansainvälistymisen myötä tämä suoja tulee heikkenemään. Menestyäkseen ja kasvaakseen kotimaisten sisältömarkkinoiden ja sisältöjen tulee mm. erottautua kansainvälisestä tarjonnasta kansallisilla omalaatuisilla piirteilläään ja aiheillaan, jotka puhuttelevat erityisesti suomalaisia kuluttajia, sekä kehittää digitaalisia palveluja, jotka pystyvät kilpailemaan kansainvälisten toimijoiden kanssa käytettävyyden, personoinnin ja sisällön osalta.¹¹

⁷ http://team.finland.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tekes-paomasijoitus-oy-sijoittaa-6-miljoonaa-euroa-ipr-vc-fund-i-rahastoon

⁸ Tekijänoikeustulon kohtelu eri oikeussubjektien kannalta. TEM raportteja 30/2013

⁹ Ratkaisujen Suomi; Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015; liite 1, s. 4

¹⁰ Polaris Nordic Digital Music Survey, lokakuu 2014

¹¹ Suomen digitaaliset sisältömarkkinat: kasvun ja kehityksen edellytykset. OKM työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:13

25.9.2015

Menestymisen avain on sinnikäs ja tavoitteellinen tuotekehittäminen. Esimerkki pienestä mutta lupaavasta digitaalisesta kasvualasta ovat suomalaiset *musiikin alan startup-yritykset*. Niiden palvelut ovat pääosin digitaalisia ja tyypillisin tuote mobiilisovellus, desktop-sovellus tai verkkopalvelu. Parinkymmenen startupin kokonaisliikevaihto vuonna 2014 oli runsaat 2 miljoonaa euroa mutta yritysten arvioiden mukaan klusterin liikevaihto voi nousta jopa yli 22 miljoonaan euroon vuonna 2015.¹² Teosto on mukana Tekesin rahoittamassa *IPR in New Value Creation* -tutkimushankkeessa, jonka muita osapuolia ovat mm. Yleisradio, Nokia ja Aalto-yliopisto. Alustava päätös on myös tehty osallistumisesta Jyväskylän yliopiston johtamaan, niin ikään Tekesin rahoittamaan *eMotions*-tutkimusprojektiin, jonka tavoitteena on tuottaa tutkimustietoa myynnin ja markkinoinnin digiliiketoimintamalleista ja näin auttaa suomalaisia yrityksiä kilpailemaan digitaalisissa ympäristöissä. Tämän tyyppiset panostukset myös *perustutkimukseen* luovat pohjaa luovien alojen innovatiivisuudelle ja kilpailukyvyille.

4. Yleisradio on luettava osaksi kansallisen kulttuurituotannon ekosysteemiä

Yleisradion asema suomalaisen kulttuurin kentässä on ainutlaatuinen. Vain Yleisradiolla on taloudelliset resurssit ja yhteiskunnallinen toimeksianto huolehtia suomalaisen kulttuurin monimuotoisuudesta tuottamalla ja tuomalla yleisön saataville muitakin kuin kaupallisesti kiinnostavia aineistoja. Esimerkiksi Radion sinfoniaorkesterilla on merkittävä rooli suomalaisten kantaesitysten tilaajana ja esittäjänä. Kuvaavaa Yleisradion musiikin käytön monimuotoisuudelle on vuosittain esitettyjen musiikkiteosten määrä: Yleisradion radiokanavalla soi keskimäärin noin 9 000 eri teosta, kun kaupallisen radioaseman tyypillinen teosmäärä jää 3 000 - 4 000 teokseen. Lisäksi Yleisradion toiminta on valtakunnallista ja mahdollistaa kaikille suomalaisille pääsyn monimuotoisen musiikin ja muun kulttuuritarjonnan äärelle.

Yleisradio tulee mielestämme lukea osaksi paitsi musiikin, myös muun suomalaisen *kulttuurituotannon ekosysteemiä*. Yleisradion maksamat tekijänoikeuskorvaukset palauttavat panoksia musiikin tuotannon alkulähteelle eli säveltäjille, sanoittajille ja musiikinkustantajille. Yhtiön tärkeänä tehtävänä on luoda edellytyksiä sellaisten kulttuurituotteiden syntymiselle, jotka välttämättä eivät suoraan tähtää kaupallisille tai kansainvälisille markkinoille, sekä varmistaa niiden saatavuus kuluttajille. Monille marginaalisille musiikinlajeille Yleisradion kanavat ovat käytännössä ainoa jakelutie. Juuri marginaaleista nousee uutta omaperäisyyttä ja tulevia menestyjiä. Yleisradio on usein toiminnut uuden kotimaisen musiikin päänavaajana ja edesauttanut uusien tulokkaiden nousua myös kaupallisiksi ilmiöiksi.

5. Tekijänoikeuksia on arvostettava luovien alojen elinkeinotoiminnan tuotannontekijänä

Luovien alojen potentiaali ja merkitys on viime vuosina yleisesti tunnustettu. Vaikka luoviin aloihin suhtaudutaan periaatetasolla myönteisesti, on Suomessa edelleen lukuisia arjen esteitä, jotka vaikeuttavat esimerkiksi musiikin tekijän ammattimaista toimintaa. Kuten edellä on todettu, meiltä

¹² Musiikkialan startupit Suomessa 2014. Teosto ja Finnish Music Startups -kollektiivi 2015

25.9.2015

puuttuu *kokonaisvaltainen luovien alojen visio ja sitä toteuttava strategia*, jossa käsiteltäisiin laaja-alaisesti taloudellisia ja muita tavoitteita, menestystekijöitä ja toimintaedellytyksiä.

Luovan työn tekijöille keskeisiä toimintaedellytyksiä ovat esimerkiksi

- vahva tekijänoikeussuoja ja siihen liittyvä sopimusvapaus
- oikeuksien tehokkaat toimeenpanokeinot myös internet-ympäristössä
- panostukset luovan alan yrittäjyyteen, innovaatio-ohjelmiin ja rahoitusjärjestelmiin
- kannustava verotus ja oikeudenmukainen sosiaaliturva
- tavoitteelliset vientiprojektit ja kansainvälistymisohjelmat

Tekijänoikeusjärjestelmä koskettaa suoraan vain osaa edellä luetelluista kysymyksistä. Tekijöiden *elinkeinotoiminnan* kannalta sen merkitys on kuitenkin ratkaiseva. Ilman toimivaa tekijänoikeusjärjestelmää ei voi olla myöskään oikeuksien kauppaan perustuvaa taloutta. Toisaalta tekijänoikeusjärjestelmää sivuaa ja parhaimmillaan vahvistaa moni muu politiikka-alue. Suomalaisen tekijänoikeuspolitiikan keskeiseksi päämääräksi tulee asettaa *kokonaisvaltainen luovan työn kannustaminen*. Tämä edellyttää tekijänoikeuden sisäisten kannustavuustekijöiden lisäksi myös tekijänoikeuden ja muiden politiikka-alueiden välisten yhteyksien ja vaikutussuhteiden tunnistamista ja kääntämistä vahvuuksiksi.

Helsingissä, syyskuun 25 päivänä 2015

Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

Katri Sipilä
toimitusjohtaja

Martti Kivistö
johtaja, edunvalvonta ja tutkimus